

29.3.2022

EOAK/4270/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

RAHOJEN LÄHETTÄMINEN VANGILLE ULKOMAILTA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli tasa-arvovaltuutetulle lähettämässään kantelussa Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa koskien X-maasta pankin välityksellä lähetettyjen rahojen hänelle toimittamista. Koska rahat saapuivat Euroopan unionin (EU) ulkopuolelta, ne oli lähetettävä ensin Rikosseuraamuslaitoksen tulotilille, josta ne sen jälkeen siirretään vankilan kantelijalle antaman maksukortin tilille.

Kantelijan mukaan Rikosseuraamuslaitos oli helmikuussa 2021 muuttanut rahojen vastaanottamisessa käyttämäänsä pankkia hänelle siitä ilmoittamatta, jonka johdosta hän ei ollut saanut hänelle lähetettyjä rahoja yli kahteen kuukauteen. Kantelija katsoi tulleensa syrjityksi asiassa kotipaikkansa perusteella.

Kantelija pyysi vankilaa etsimään hänelle lähetetyt puuttuvat rahat ja korvaamaan pankkitililtä vähennetyt asiaan liittyvät maksut. Kantelija toivoi myös sellaisen järjestelmän luomista, että ulkomaalaiset vangit eivät tulevaisuudessa joutuisi kokemaan samaa kuin hän oli joutunut tapauksessa kokemaan.

Tasa-arvovaltuutettu siirsi 1.6.2021 kantelun eduskunnan oikeusasiamiehen käsiteltäväksi.

2 SELVITYS

---

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeista

Vankeuslain 1 luvun 5 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään vankien kohtelusta seuraavaa.

Vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Vankeja ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Vankeuslain 1 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetään vankeuden täytäntöönpanon sisällölle asetettavista vaatimuksista seuraavaa.

Vankeuden sisältönä on vapauden menetys tai sen rajoittaminen. Vankeuden täytäntöönpano ei saa aiheuttaa vangin oikeuksiin eikä olosuhteisiin muita rajoituksia kuin niitä, joista säädetään lailla tai jotka välttämättä seuraavat itse rangaistuksesta.

Vankeuslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetään säännöksistä ja vankilan oloista tiedottamisesta seuraavaa.

Vangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä vankien oikeuksista ja velvollisuuksista. Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien vankien tarpeiden mukaan.

Vankeuslain 9 luvun 3 §:ssä säädetään rahan ja muiden maksuvälineiden hallussapidosta seuraavaa.

Suljetussa vankilassa vangilla ei ole oikeutta pitää hallussaan rahaa tai rikoslain 37 luvun 12 §:ssä tarkoitettuja muita maksuvälineitä. Vangin käyttöön annetaan kuitenkin Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymä maksukortti. Vangin hallussa olevat rahat ja muut maksuvälineet otetaan vankilassa säilytettäväksi, talletetaan Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymälle maksukortille tai talletetaan vangin kustannuksella hänen tililleen pankkiin.

Avolaitoksessa olevalla vangilla on oikeus pitää hallussaan rahaa ja muita maksuvälineitä. Vangin käyttöön annetaan Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymä maksukortti, jos vanki sitä pyytää. Vangin hallussa olevat rahat ja muut maksuvälineet voidaan hänen pyynnöstään ottaa vankilassa säilytettäväksi, tallettaa Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymälle maksukortille tai tallettaa vangin kustannuksella hänen tililleen pankkiin.

Vangille annetaan kuukausittain ote hänen rahavarojensa tilinpidosta.

Hallintolain 8 §:n 1 momentissa säädetään neuvontavelvollisuudesta seuraavaa.

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin.

3.1 Saatu selvitys

Aluekeskuksen virastosihteerin selvityksen mukaan vangeilla on käytössään Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimat maksukortit, jonka liikkeelle laskija on Englannissa toimiva EML Payments Ltd. Vankila maksaa suljetuissa vankiloissa kaikki vangin saamat etuudet tälle maksukortille ja vain tällä maksukortilla vanki voi esimerkiksi maksaa ostoksia vankilan laitosmyymälässä. Euroopan ulkopuolelta ei voi kuitenkaan siirtää rahaa maksukortin vankitilille ja tämän vuoksi Euroopan ulkopuolelta tilisiirtoja vastaanottaville vangeille on voinut siirtää rahaa Rikosseuraamuslaitoksen tulotilille. Kyseiselle tulotilille tulleet varat laitetaan Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella vankien maksukorttien tileille Turun vankilassa.

Selvityksen mukaan kantelija oli huhtikuun alussa A:n vankilan vankirahoihin lähettämässään asiointilomakkeessa kertonut, ettei ollut saanut maaliskuussa kuukausittaista 100 euron tilisiirtoa X-maasta. Rikosseuraamuslaitos kilpailuttaa pankkitoimintansa muutaman vuoden välein ja virastosihteerin oli ilmoittanut kantelijalle, että Rikosseuraamuslaitoksen tulotilin pankki ja tilinumero olivat vaihtuneet. Virastosihteerin oli samalla ilmoittanut kantelijalle Rikosseuraamuslaitoksen uuden tilinumeron.

Selvityksen mukaan virastosihteerin oli soittanut Osuuspankkiin ja kysynyt, ovatko Rikosseuraamuslaitoksen vanhalla tulotilille tulleet suoritukset vielä siellä ja pankista oli kerrottu, että suoritukset oli palautettu maksajalle. Virastosihteerin oli kertonut kantelijalle, että rahat ovat palautuksessa maksajalle, mutta siinä voi kansainvälisessä pankkitoiminnassa kestää. Virastosihteerin ei selvityksessä osannut sanoa, miksi meni noin kolme viikkoa ennen kuin varat olivat tulleet kantelijalle uudelle tilille. Huhtikuun lopussa kantelijalle oli tullut 200 euron suoritus ja toukokuun alussa 100 euron suoritus. Toukokuun loppupuolella tuli vielä 300 euroa eli kantelija oli saanut kaikki odottamansa rahat. Virastosihteerin mukaan asiaa oli heti alettu tutkia kantelijan ilmoittaessa asiasta. Vankitilit ovat henkilökohtaisia, eikä niitä seurata erikseen, ellei sille ilmene jokin tarve. Virastosihteerin kertoi selittäneensä kaikki nämä asiat kantelijalle englanniksi.

Virastosihteerin mukaan EU:n ulkopuolelta tulevia siirtoja on ollut Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella todella vähän. Asiasta ei ollut muistettu tiedottaa erikseen vangeille, koska samaan aikaan oli ollut muita pankin vaihtoon liittyviä ongelmia.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen katsoi, että selvityksen perusteella ei ole aihetta epäillä, että kantelijan varoja olisi kadonnut tilisiirtojen yhteydessä. Yleisesti aluekeskus piti valitettavana sitä, että varojen palautuminen kantelijalle oli kestänyt jokseenkin pitkään, mutta asia ei ole ollut aluekeskuksen vaikutusvallassa.

Aluekeskus katsoi, että vankiloissa tulisi uudistaa tiedotusta tilinumeroiden vaihtuessa Rikosseuraamuslaitoksen pankkitoimintojen kilpailutuksen johdosta. Jatkossa vastaavassa tilanteessa tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa käyttöön käytäntö, jossa uudet tilinumerot ilmoitettaisiin oma-aloitteisesti aiemmin Euroopan ulkopuolelta tilisiirtoja saaneille vangeille. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan näin vältetään aikaa vieviltä rahanpalautuksilta ja siltä, että pankki mahdollisesti veloittaa vangille siirretyistä varoista ylimääräisiä siirtomaksuja. Aluekeskuksen mukaan Rikosseuraamuslaitoksen käyttämän pankin vaihdos on aiheuttanut huomattavasti työtä ja myös ongelmia, joiden vuoksi tiedottaminen asiassa ei ole onnistunut toivotulla tavalla.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön mukaan Valtiokonttori järjesti useita eri tilaisuuksia pankkien vaihtumisen johdosta ja niihin osallistui edustajia jokaiselta rikosseuraamusalueelta. Pankin vaihdosta oli keskusteltu vankimaksukorttipalaverieissa, joissa on ollut paikalla maksukorttijärjestelmän pääkäyttäjät, eli erikoissuunnittelija keskushallintoyksiköstä ja edustajat jokaisen rikosseuraamusalueen aluekeskuksesta. Erikoissuunnittelijan mukaan tarkempaa tietoa ei ole kuitenkaan siitä, miten aluekeskukset ovat vieneet tietoa eteenpäin rikosseuraamusalueiden vankiloihin.

Keskushallintoyksikön mukaan, jos vankilaan tulee vanki, joka kertoo, että hänelle ei voi SEPA-tilisiirtona tulla rahaa omaisilta, tai jos virkamiehet muuten saavat tällaisesta tilanteesta tiedon, ilmoitetaan vangille Rikosseuraamuslaitoksen uusista vankirahatileistä. Jos vanki on kotoisin SEPA-alueen ulkopuolelta (SEPA-alueeseen kuuluvat kaikki Euroopan unionin jäsenmaat sekä Andorra, Islanti, Iso-Britannia, Norja, Liechtenstein, Monaco, San Marino, Sveitsi, Vatikaani, Mayotte, Saint-Pierre ja Miquelon, Jersey ja Mansaari), tulee virkamiesten muutenkin oma-aloitteisesti selvittää tilisiirtoja koskevat asiat vangin kanssa. Näistä menettelytavoista pitäisi olla tieto kaikilla rikosseuraamusalueilla ja vankiloissa työskentelevillä vankirahanhoitajilla.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että hallintolain 8 §:n mukainen viranomaisen neuvontavelvollisuus edellyttää, että asiakkaille annetaan tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastataan asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Keskushallintoyksikkö yhtyy näin ollen Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunnossa esitettyyn tiedottamisen kehittämisen osalta ja tulee laatimaan ohjeen SEPA-alueen ulkopuolelta tai muuten SEPA-yhteensopimattomalta toimijalta tulevien rahasiirtojen varalta. Keskushallintoyksikkö huolehtii yhdessä aluekeskusten kanssa siitä, että ohjeet laitetaan vankiloiden ilmoitustauluille.

Ohjeistuksessa kehoitetaan vankeja toimimaan niin, että SEPA-alueen ulkopuolelta tai SEPA-yhteensopimattomalta toimijalta tulevien tilisiirtojen tapauksissa vangin tulee keskustella vankilan virkamiesten kanssa tarkempia ohjeita varten ja vankirahatilien tilinumeroita saamiseksi. Mikäli käytännössä tai esimerkiksi vankirahatilien tilinumeroissa tapahtuu muutoksia, tulee virkamiesten oma-aloitteisesti ilmoittaa tästä aiemmin edellä mainittuja tilisiirtoja saaneille vangeille.

Keskushallintoyksikön mukaan vankiloiden ilmoitustauluille ei kuitenkaan sellaisenaan laiteta vankirahatilien tilinumeroita, koska muuten vankirahatilien kautta tehtäviä siirtoja saattaisivat syystä tai toisesta ryhtyä tekemään nekin vangit, joilla ei ole siihen todellista tarvetta. Rahan toimittaminen siviilistä vangille vankirahatiliin kautta edellyttää aina Rikosseuraamuslaitoksessa erillistä manuaalista työtä, josta syystä vankien tilisiirrot hoidetaan ensisijaisesti ja pääsääntöisesti SEPA-siirtojen avulla vankien omille maksukorttitileille. Vankirahatilien käyttö on tarkoitettu ainoastaan niitä poikkeustilanteita varten, joissa SEPA-tilisiirrot vangin maksukorttitilille eivät syystä tai toisesta onnistu.

3.3 Kannanotto

Vangeille lähetettävien rahojen pankkiyhteydessä tapahtuneesta muutoksesta ilmoittaminen

Vankeuslain 9 luvun 4 §:ssä on säännökset siitä, milloin suljetussa vankilassa voidaan rajoittaa vangin oikeutta käyttää vankilan ulkopuolelta tulevaa rahaa ja milloin vangille voidaan antaa lupa toimittaa vankilan välityksellä rahaa vankilan ulkopuolelle tai toiselle vangille. Luvun 3 a §:ssä on taas säännökset vangille haltuun annettavan Rikosseuraamuslaitoksen maksukortin käytön valvonnasta. Vankeuslaissa ei ole kuitenkaan sellaisia säännöksiä, jotka antaisivat vankilalle oikeuden kieltää rahojen lähettämisen vangille vankilan ulkopuolelta.

Suljetussa vankilassa vangin käyttöön annetaan Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymä maksukortti, jolle talletetaan myös vangille vankilan ulkopuolelta lähetetyt rahat. Käsitykseni mukaan vankeuslain ja hallintolain tiedottamista ja neuvontaa koskevat säännökset huomioiden vangille on annettava tietoa siitä, miten hänelle vankilan ulkopuolelta rahoja lähetettäessä on toimittava. Pidän siten selvänä myös sitä, että vangeille tulee hyvissä ajoin etukäteen kertoa ja tiedottaa pankkiyhteyksissä tapahtuvista muutoksista, jotka liittyvät rahojen lähettämiseen. Myös keskushallintoyksikön ja aluekeskuksen lausunnossa katsottiin, että jos vanki on aiemmin saanut tilisiirtoja SEPA-alueen ulkopuolelta, kuten kantelija, niin virkamiesten tulee tällöin oma-aloitteisesti kertoa vangille etukäteen pankkiyhteyksissä tapahtuvista muutoksista.

Kuten aluekeskus totesi, näin vältytään myös aikaa vieviltä rahanpalautuksilta ja mahdollisilta ylimääräisiltä siirtomaksuilta.

Voin yhtyä keskushallintoyksikön ja aluekeskuksen edellä toteamaan. Saadun selvityksen perusteella kantelijalle ei ollut etukäteen ilmoitettu pankkiyhteyden muutoksesta ja asiassa on sitä osin menetelty virheellisesti. Voin sinällään ymmärtää sen, että Rikosseuraamuslaitoksen käyttämän pankin vaihtaminen on aiheuttanut huomattavasti erilaista työtä vankiraha-asioiden kanssa työskenteleville virkamiehille, mutta sillä ei voida perustella virheellistä toimintatapaa asiassa.

Rahojen katoaminen tilisiirron yhteydessä ja vahingonkorvausvaatimus

Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole syytä epäillä, että kantelijalle Rikosseuraamuslaitoksen ”vanhalle” vankirahatilille lähetettyjä rahoja olisi kadonnut tilisiirtojen yhteydessä ”kyberavaruuteen”, kuten kantelussa oli epäilty. Selvityksen mukaan kaikki kantelijan odottamat rahat ovat sittemmin saapuneet ja ne on siirretty hänen maksukorttinsa tilille. Katson, että tältä osin kantelu ei anna minulle aihetta enempään.

Kantelussa pyydettiin myös korvaamaan kantelijalle ne maksut, jotka oli rahojen lähettämiseen liittyen vähennetty hänen tililtään. Tältä osin totean seuraavaa.

Oikeusasiamiehen toimivaltaan ei kuulu antaa Rikosseuraamuslaitokselle tai muillekaan viranomaisille määräyksiä vahingonkorvauksen maksamisesta. Rikosseuraamuslaitokseen kohdistuvan vahingonkorvausvaatimuksen käsittelyyn sovelletaan lakia valtion vahingonkorvaustoiminnasta (978/2014) ja sen mukaan toimivaltainen viranomainen vahingonkorvausasiassa on Valtiokonttori. Valtiokonttorin englanninkielisiltä verkkosivuilta (www.valtiokonttori.fi) on löydettävissä ohjeita vahingonkorvauksen hakemisesta mukaan lukien lomake, jota voidaan käyttää korvausta haettaessa. Valtiokonttorin korvausasiassa antamaan ratkaisuun tyytymättömällä on mahdollisuus saattaa asia kanteella vireille käräjäoikeuteen.

Tiedottaminen toimintatavasta lähetettäessä rahaa SEPA-alueen ulkopuolelta

Kantelijan mukaan kantelussa ei ollut kyse vain hänen omasta asiastaan vaan hän toivoi sellaisia muutoksia Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan, että muut ulkomaalaiset vangit eivät tulevaisuudessa joutuisi vastaavaan tilanteeseen. Tältä osin totean seuraavaa.

SEPA-alue tarkoittaa yhtenäistä euromaksualuetta, johon kuuluvat Euroopan unionin jäsenmaiden lisäksi myös muita keskushallintoyksikön lausunnosta ilmeneviä maita. Vaikka edellä mainittu pankkiyhteyden muutos koskee siten erityisesti Euroopan ulkopuolelta tulevia ulkomaalaisia vankeja, sillä on vaikutusta myös kaikkiin muihinkin van-keihin lähetettäessä heille rahaa SEPA-alueen ulkopuolelta.

Keskushallintoyksikön mukaan virkamiesten tulee oma-aloitteisesti selvittää vangille tilisiirtoja koskevat asiat tilanteissa, jos vanki on kotoisin SEPA-alueen ulkopuolelta, jos vanki kertoo, että hänelle ei voi SEPA-tilisiirtona tulla rahaa omaisilta tai jos virkamiehet muuten saavat tällaisesta tilanteesta tiedon. Keskushallintoyksikön mukaan kyseisen menettelytavan pitäisi olla tiedossa kaikissa aluekeskuksissa ja kaikilla vankirahanhoidajilla. Keskushallintoyksikkö totesi myös, että mikäli käytännöissä tai vankirahatilien tilinumeroissa tapahtuu muutoksia, tulee virkamiesten oma-aloitteisesti ilmoittaa siitä aiemmin SEPA-alueen ulkopuolelta tilisiirtoja saaneille vangeille. Saadun selvityksen perusteella on kuitenkin jäänyt osittain epäselväksi, miten eri rikosseuraamusalueilla ja vankiloissa on vangeille käytännössä kerrottu pankkiyhteyden muutoksesta ja rahojen lähettämisestä SEPA-alueen ulkopuolelta. Kuten edellä olevasta ilmeni, ainakaan kantelijan kohdalla ei ollut menetelty kyseisellä tavalla.

Ulkomaalaisia vankeja on varsin paljon, viimeisimmän vankilukuilmoituksen (16.3.2022) mukaan heitä oli 452. Käsitykseni mukaan varsin monet heistä ovat kotoisin SEPA-alueen ulkopuolelta. Vankiloiden tarkastuksilla tekemiäni havaintojen perusteella ulkomaalaisilla vangeilla on usein varsin huonot tiedot oikeuksistaan ja vankilan toimintatavoista erilaisissa asioissa. Edellä todetun perusteella pidän mahdollisena, että kantelija ei ole ollut ainoa henkilö, jolle ei ollut etukäteen ilmoitettu pankkiyhteyden muuttumisesta tai siitä, miten tulee toimia lähetettäessä rahaa SEPA-alueen ulkopuolelta.

Keskushallintoyksikön lausunnosta ilmenee, että se tulee laatimaan vankiloiden ilmoitustaululle laitettavan ohjeen SEPA-alueen ulkopuolelta tulevien rahasiirtojen varalta. Keskushallintoyksikkö on lähettänyt lausunnostaan ilmenevät edellä mainitut kannanotonsa myös tiedoksi rikosseuraamusalueiden aluejohtajille ja alueiden talouspäälliköille.

Käsitykseni mukaan keskushallintoyksikön esittämät toimenpiteet ja toimintaohjeet asiassa ovat erittäin hyviä ja perusteltuja. Kiinnitän huomiota vielä siihen, että ilmoitustaulujen ohjeistus tulisi laatia kaikilla vankilassa yleisimmin käytetyillä kielillä.

Pitäisin lisäksi perusteltuna, että tulo-oppaiden eri kieliversioissa annettaisiin tietoa ja ohjeistusta siitä, miten SEPA-alueen ulkopuolelta rahaa lähetettäessä tulee toimia. Käsitykseni mukaan tällä hetkellä tulo-oppaissa ei ole kyseistä tietoa. Käsitykseni mukaan kyseisestä asiasta tulisi kertoa rutiinin-omaisesti vankilaan perehdyttämisen yhteydessä erityisesti ulkomaalaisille vangeille.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen virheellisestä menettelystä vangille lähetettävien rahojen pankkiyhteyden muutoksesta ilmoittamissa Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen ja virastosihteerin tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen tiedotettaessa vangeille toimintavasta lähetettäessä rahaa SEPA-alueen ulkopuolelta Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.